

ФУНКЦІЇ БІБЛІЙНИХ АЛЮЗІЙ У ДЕТЕКТИВНИХ РОМАНАХ Д. БРАУНА

Стаття присвячена дослідженню алюзії як способу реалізації категорії інтертекстуальності. Проаналізовано роботи вітчизняних учених із проблеми класифікації цього стилістичного прийому та його функцій у художньому тексті. Розглянуто біблійні алюзії, в яких джерелом алюзивності служать біблійні сюжети та імена біблійних персонажів. Виявлено біблійні алюзії та проаналізовано їх функції в детективних романах Дена Брауна «Янголи і демони», «Код да Вінчі», «Втрачений символ», «Інферно». На основі проведеного дослідження зроблено висновок, що біблійні алюзії в тексті сучасного англомовного детективу виконують оцінно-характеризуючу, функцію образної характеристики, функцію створення іронії, смислородження, експресивну, додаткової інформації, створення іміджу.

Ключові слова: *функція, біблійна алюзія, біблійний персонаж, посилання, алюзивна метафора, алюзивне порівняння.*

У будь-якому художньому тексті представлені стилістичні прийоми, що вживалися до цього в інших текстах. Використання оригінальних стилістичних прийомів зумовлюється авторським задумом, оскільки тексти, що мають повторювані елементи, можуть бути інтерпретацією або пародіюванням інших текстів. Таким чином відбувається діалогічна взаємодія двох текстів на різних рівнях. Ця взаємодія носить назву інтертекст, а загальні властивості тексту, представлені цілою групою зв'язків, прийнято називати терміном інтертекстуальність. Стилiстичний прийом алюзії є одним із найбільш поширених способів реалізації інтертекстуальності.

Систематизацією видів і функцій алюзивних одиниць займалися багато дослідників (М. Д. Тухарелі, А. Г. Мамаєва, І. Р. Гальперін, Є. М. Дронова, Г. В. Денисова, Є. В. Морозова, Г. Г. Слишкін, Р. Ф. Томас). Алюзія є давно відомим явищем, проте ця стилістична фігура ще не набула достатньо ретельного вивчення на матеріалі сучасного англомовного детективу, зокрема творів Дена Брауна.

За І. Р. Гальперіном, алюзії – це посилання на біблійні, історичні, літературні, міфічні, побутові факти [1, с. 138]. Треба зазначити, що дослідниця алюзії А. Г. Мамаєва має схожу думку. На її думку, алюзія – це прийом навмисного використання в тексті певних слів (словосполучень, речень), які побічно співвідносяться із засвідченими фактами культури [4, с. 10]. Таким чином, основною характеристикою прийому алюзії є його співвіднесеність із джерелом.

Розглядаючи питання класифікації алюзії, А. Г. Мамаєва відзначає, що відповідно до своєї структури, алюзії можуть виражатися власними назвами; алюзивними цитатами. Власні назви включають топоніми (назви місць та подій) і антропоніми (імена міфічних героїв, біблійних та літературних персонажів, історичних осіб) [4, с. 8 – 9]. У нашій статті розглянуто біблійні алюзії, у яких джерелом алюзивності служать біблійні сюжети та імена біблійних персонажів.

Функції алюзії як інтертекстуального включення досить різноманітні. Дослідниця Є. М. Дронова виділила такі функції алюзії в тексті: оцінно-характеризуючу, яка вказує на якості героя; оказіональну, що використовує посилання на історичні факти й особистості, для відтворення духу епохи, в якій відбувалися події твору; конструктивну, через яку в тексті здійснюється розкриття певної теми, яка об'єднує всі його частини в інформаційну єдність; функцію передбачення, коли тексту передують епіграф, в якому міститься натяк на те, про що йтиметься в творі [3, с. 48 – 59].

Г. Г. Слишкін виділяє чотири основні функції: номінативна – називання і виділення фрагментів дійсності та формування понять про них; персуазивна – використання

прецедентного тексту з метою переконання комунікативного партнера у своїй думці (посилання на авторитет); ігрова – ігрові апеляції до концептів прецедентних текстів (часто проводяться на початку спілкування, в ситуації встановлення контакту, задаючи таким чином тональність усієї подальшої комунікації); парольна – розпізнання «своїх» і «чужих», «поганих» і «хороших» [5, 128 с.].

Класифікації Є. М. Дронової та Г. Г. Слишкіна стали основою для аналізу функцій біблійних алюзій в англомовних детективних романах Д. Брауна.

Метою статті є аналіз біблійних алюзій у художньому тексті.

Реалізація поставленої мети вимагає розв'язання таких **завдань**:

1. виявити в детективних романах Д. Брауна біблійні алюзії;
2. розкрити функції біблійних алюзій в англомовних творах Д. Брауна.

Матеріалом дослідження є романи Дена Брауна «Янголи і демони», «Код да Вінчі», «Втрачений символ», «Інферно».

У детективі «Втрачений символ» знаходимо такий приклад біблійної алюзії: «*We only call it the 'Word' because that's what the ancients called it... in the beginning*» [9, с. 329]. Герой твору Пітер Соломон вирішив відкрити своєму товаришу Роберту Ленгдону таємницю містерій давнини, Слова, тобто книга. У кожного народу є своя священна книга – своє Слово. Для християн – це Біблія, для мусульман – Коран, для іудеїв – Тора, для індуїстів – Веди. У цьому прикладі алюзивна метафора «Слово» виконує **функцію смислопородження**, за її допомогою Д. Браун натякає на те, що для батьків-засновників американської держави, які належали до масонського братства, Словом була Біблія, адже в ній сказано: «Спочатку було слово, і слово було у Бога, і слово було Бог» (Євангеліє від Іоанна 1: 1) [2, с. 100].

У «Янголах і демонах» натрапляємо на приклад біблійної алюзії: «*Dust swirled overhead as people huddled witnesses to Armageddon*» [6, с. 238]. Армагеддон (у християнстві – Книга Одкровення 16: 14 – 16) – це місце останньої битви добра зі злом у кінці часів). Алюзивна метафора «Armageddon» виконує **функцію образної характеристики**, оскільки письменник використовує її для того, щоб яскравіше описати вибух антиречовини перед тисячами глядачів та вплив цієї події на людей, які відчували жах, недовіру та здивування через цю подію.

У прикладі з детективного роману «Втрачений символ» автор використав алюзію на два мідних дверних стовпи, які стояли у притворі храму Соломона – Першого Храму в Єрусалимі: «*Above that, his muscular legs were tattooed as carved pillars – his left leg spiraled and his right vertically striated. Boaz and Jachin*» [9, с. 15]. Д. Браун звернувся до біблійного образу ще в одному прикладі «*Like Jacob's ladder, the Winding Staircase was a symbol of the pathway to heaven... the journey of man toward God...*» [9, с. 292]. Алюзивні порівняння «Jacob's ladder», «Boaz and Jachin» виконують в обох випадках функцію **образної характеристики**, оскільки у наведених вище фрагментах Д. Браун порівнює ноги свого персонажа з Північною та Південною колонами до храму, а масонські сходи – з тими, які у своєму сні бачив біблійний персонаж Яків [2, с. 29].

Один з головних персонажів детективу «Янголи і демони» Максиміліан Колер порівнюється із героєм повчальної розповіді про Ісуса Христа, про яку згадується в Євангелії від Луки: «*Maybe he really is acting as the Samaritan!*» [6, с. 219]. Притча розповідає про милосердя і безкорисливу допомогу людині, яка потрапила до лиха, перехожим-самарянином – представником етнічної групи, яку євреї не визнають одновірцями. На думку деяких богословів, ця притча показує, що приклади людської доброти трапляються у всіх народів і у всіх вірах, Закон та заповіді Божі виконують люди різних національностей та віросповідань. Максиміліан Колер був дуже хворою людиною, проте у скрутну хвилину він приїхав до Ватикану, щоб допомогти в пошуках небезпечної вибухівки-антиречовини та вбивці священика Ветра. Алюзивне порівняння «Samaritan» виконує **оцінно-характеризуючу функцію**, оскільки автор зображує свого героя як особистість слабку фізично, проте сильну духовно, здатну на самопожертву заради інших людей, як і біблійний герой самаритянин.

Прізвище героїні детективу «Код да Вінчі» Neveu є анаграмою Nu Eve – «нова Єва». У християнстві Софія означає «Премудрість Божа», а ім'я Eve є алюзією на текст Старого Завіту про створену Богом першої жінки Єви. Таким чином, ім'я Софі Невьо насичене імпліцитною інформацією, тому алюзії, що становлять основу імені та прізвища Софі Невьо, виконують **оцінно-характеризуючу функцію**.

Ще один персонаж з «Коду да Вінчі» Сайлас думав, що його знахідка у церкві виявиться картою або вказівкою на подальші дії, а не звичайним каменем з цитатою із Біблії, яка не давала йому жодної корисної інформації: «*He felt for an instant like a modern-day Moses*» [8, с. 107]. В уривку з роману «Янголи і демони» Д. Браун ще раз використовує алюзивне порівняння «Moses»: «*The camerlengo walked up the center aisle directly toward the crowd of standing cardinals. He felt like Moses as the sea of red sashes and caps parted before him, allowing him to pass*» [6, с. 253]. В обох випадках алюзивне порівняння «Moses» виконує **експресивну функцію**. У першому фрагменті автор використав алюзію на біблійного героя для того, щоб яскравіше передати переживання монаха, який почував себе Моїсеєм на горі Синай. Бог дав біблійному пророку десять заповідей, проте сподівання Сайласа у творі не справдилися. У другому прикладі з твору Д. Брауна камерарія Вентреску також відчув себе Моїсеєм, коли учасники конклаву розступилися перед ним, як Червоне море перед біблійним героєм у Книзі Вихід (14: 21 – 22 ст. 73).

До алюзії на Біблію письменник звертається ще в одному прикладі: «*Then he had sealed the Pope's bedroom, destroyed the papal fisherman's ring*» [6, с. 88]. Алюзія «fisherman's ring» у цьому випадку виконує функцію отримання **додаткової інформації**. Згідно з Писанням, святий Петро, який вважається першим намісником Бога на землі, у своєму дохристиянському житті був рибалкою. Саме тому кільце папи називають «кільцем рибалки».

У наступному фрагменті Д. Браун натякає на християнську реліквію, чотириметрове лляне полотно, в яке, за переказами, загорнули тіло Ісуса Христа після його хресних страждань і смерті (Мф. 27: 59 – 60): «*The Shroud of Tulsa, Langdon had called it*» [6, с. 3]. Герой роману «Янголи і демони» Роберт Ленгдон був фахівцем у галузі релігійної символіки. Доволі часто до нього зверталися люди з проханнями пояснити знамення, які, за їх словами, давав сам Бог. Алюзивне порівняння «The Shroud of Tulsa» в зазначеній цитаті виконує **функцію іронії**, адже одна жінка попросила професора підтвердити справжність відбитка хреста, який з'явився на її простирадлах, а Роберт Ленгдон назвав той відбиток Плащаницею з Тулси та посміявся над дивним проханням.

У детективах «Втрачений символ» та «Інферно» знаходимо ще один алюзивний образ: «*Langdon wheeled and stared into the looming darkness, half expecting to see some kind of leviathan rearing up from beneath the surface*» [7, с. 1484]. «*Seldom seen but universally feared, the OS director cruised the deep waters of the CIA like a leviathan who surfaced only to devour its prey*» [9, с. 47]. Тут Д. Браун натякає на морське чудовисько, про яке згадується у Старому Завіті: «У той день навідає Господь Своїм твердим, і дужим та сильним мечем левіатана, змія прудкого, і левіатана, змія звивкого, і дракона, що в морі, заб'є» [2, с. 699]. Алюзивне порівняння «a leviathan» у поданих прикладах виконує **експресивну функцію, функцію образної характеристики та функцію створення іміджу**. У першому з вище наведених фрагментів герой роману «Інферно» Роберт Ленгдон злякався того, що з темної і спокійної води підземелля, зараженого вірусом Бертрана Цобріста, може виринути левіафан. У наступному прикладі письменник ще раз звернувся до цього алюзивного образу для того, щоб яскравіше описати ставлення підлеглих до свого начальника. Не дивлячись на те, що героїню «Інферно» Іноуе Сато рідко бачили, усі працівники боялися цього суворого директора служби безпеки ЦРУ.

Отже, проведене дослідження дозволило дійти таких висновків. У детективних романах Д. Брауна «Янголи і демони», «Код да Вінчі», «Втрачений символ», «Інферно» присутні біблійні алюзії. Біблійні алюзії виконують оцінно-характеризуючу, функцію

образної характеристики, функцію створення іронії, смислопородження, експресивну, додаткової інформації, створення іміджу.

Перспективами цієї теми можуть стати подальші дослідження алюзії як інтертекстуального включення в текстах сучасної англомовної літератури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования / И. Р. Гальперин. – М., 1981. – 138 с.
2. Библия. Книга Священного Писания Ветхого и Нового Завета в русском переводе. – Чикаго, 1990. – 925 с.
3. Дронова Е.М. Стилистический прием аллюзии в свете теории интертекстуальности: На материале языка англо-ирландской драмы первой половины XX в. дис. ... канд. филол. наук по спец. 10.02. 04/ Е.М. Дронова. – Воронеж, ВГУ. – 182 с.
4. Наумова Т.М. Аллюзивные антропонимы в британской концептосфере: автореф. дисс. ... канд. фил. наук. – Нижний Новгород, 2011. – 24 с.
5. Слышкин Г. Г. От текста к символу: лингвокультурные концепты прецедентных текстов в сознании и дискурсе. – М., 2000. – 128 с.
6. Brown Dan. Angels and Demons [Электронный ресурс] / Dan Brown. 2000. – 270 p. – Режим доступа: <http://www.miracle-girl.com/angels&demons.pdf>.
7. Brown Dan. Inferno [Электронный ресурс] / Dan Brown. – 2013. – 1674 p. – Режим доступа: http://vk.com/doc8069473_215629575?hash=2d99d0b5d2e7178d05&dl=98c99737087cc5b9d1.
8. Brown Dan. The Da Vinci Code [Электронный ресурс] / Dan Brown. – 2003. – 383 p. – Режим доступа: http://hrsbstaff.ednet.ns.ca/engramja/ENG_11/The.Da.Vinci.Code.pdf.
9. Brown Dan. The Lost Symbol [Электронный ресурс] / Dan Brown. – 2009. – 345 p. – Режим доступа: <http://www.etextlib.ru/Book/Details/25414>.

Tamara Pindosova

FUNCTIONS OF biblical ALLUSIONS IN DETECTIVE NOVELS OF D. BROWN

The article is devoted to allusion as one of the ways of intertextuality category realization. The author analyzed the works of national scientists on the problem of allusion classification and its functions in the literary text. The author studied biblical allusions, which are the biblical plots and the names of biblical characters. The biblical allusions are found in the detective novels of Dan Brown "Angels and Demons", "The Da Vinci Code", "The Lost Symbol", "Inferno". Considerable attention is paid to the disclosure of the functions of biblical allusions on the material of English detective novel. On the basis of the study the author concluded that the biblical allusions in the text of modern English detective novel perform the following functions: assessment and characterizing function, a function of irony and meaning creation, expressive, additional information, and creating an image.

Key words: function, biblical allusion, biblical character, references, allusive metaphor, allusive comparison.

Тамара Пиндосова

ФУНКЦИИ БИБЛЕЙСКИХ АЛЛЮЗИЙ В ДЕТЕКТИВНЫХ РОМАНАХ Д. БРАУНА

Статья посвящена исследованию аллюзии как способа реализации категории интертекстуальности. Проанализированы работы отечественных ученых по проблеме классификации этого стилистического приема и его функций в художественном тексте. Рассмотрены библейские аллюзии, в которых источником аллюзивности служат библейские сюжеты и имена библейских персонажей. Выявлено библейские аллюзии и проанализированы их функции в детективных романах Дэна Брауна «Ангелы и демоны», «Код да Винчи», «Потерянный символ», «Инферно». На основе проведенного исследования сделан вывод, что библейские аллюзии в тексте современного англоязычного детектива выполняют оценочно-характеризующую, функцию образной характеристики, функцию создания иронии и смысла, экспрессивную, дополнительной информации, создания имиджа.

Ключевые слова: функция, библейская аллюзия, библейский персонаж, ссылки, аллюзивная метафора, аллюзивное сравнение.

УДК 811.111:81'373:801.673.2

Інна Приходько
(Херсон)

**СУБСТАНТИВНІ ЗАСОБИ ПРЯМОЇ
ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОЇ НОМІНАЦІЇ ДЕРЖАВИ
В АНГЛОМОВНІЙ КАНАДСЬКІЙ ПОЕЗІЇ XVIII-XXI СТ.**

Стаття присвячена класифікації субстантивних засобів прямої лексико-семантичної номінації держави в англомовних канадських поетичних текстах. Виокремлені субстантивні номінації розмежовано на дві групи: загальні (апелятиви) і власні (оніми) назви. Виявлено, що кожна із зазначених груп субстантивної номінації виконує у корпусі досліджуваних поетичних текстів дві основні функції: ідентифікуючу, суть якої полягає у позначенні статусу Канади на різних етапах розвитку її державності, і релятивну, виконуючи яку, номінативні одиниці спрямовані на позначення важливих ознак або характерних особливостей канадської держави. Особливу увагу приділено систематизації аналізованих типів субстантивної номінації держави за семантичним принципом.

Ключові слова: номінація, субстантивні засоби номінації держави, образ держави, англомовна канадська поезія.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими або практичними завданнями. Номінація – явище, яке постійно супроводжує пізнання людиною оточуючого світу, а тому проблема номінативних процесів і засобів у мові постійно знаходиться у фокусі уваги дослідників. Зокрема дослідження засобів лексико-стилістичної номінації держави вже неодноразово вивчалися лінгвістами на матеріалі текстів ЗМІ (Н.А. Чабан [5], І.І. Брага [1], О.Є. Коптякова [4] та ін.), однак, незважаючи на численні дослідження із зазначеної проблеми, актуальним залишається вивчення засобів номінації держави у поезії.

Формулювання мети і завдань дослідження. Наше дослідження має за мету виявити й схарактеризувати систему субстантивних (іменникових) засобів прямої лексико-семантичної номінації держави в англомовній канадській поезії XVIII-XXI століття. Задля її досягнення у статті поставлені такі **завдання**: відібрати і систематизувати з текстового матеріалу іменники, які прямо, без семантичної транспозиції, характеризують канадську державу, визначити особливості їх семантичного наповнення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із зазначеної проблеми показав, що в лінгвістичних розвідках номінація трактується у двох основних аспектах: динамічному, в якому увага акцентується на її процесуальній стороні (А.К. Мойсеєнко, І.С. Торопцев, А.Ф. Журавльов та ін.), і статичному, який спрямований на дослідження номінації як результату означення об'єктивної дійсності засобами мови (В.Г. Гак, О.С. Кубрякова, А.А. Уфимцева, В.М. Телія, Н.Д. Арутюнова, М.Е. Рут та ін.). У контексті роботи слідом за В.Г. Гаком під номінацією розуміємо «процес і результат найменування, при якому мовні елементи співвідносяться з позначуваними ними об'єктами» [2, с. 237]. У нашому дослідженні таким об'єктом постає образ держави в текстах англомовної канадської поезії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Залежно від низки чинників (авторського задуму, основної ідеї твору, екстралінгвістичних чинників тощо) номінації змальованих у художньому тексті об'єктів та явищ можуть набувати різних форм. Так, у текстах англомовної канадської поезії образ держави представлений засобами образного